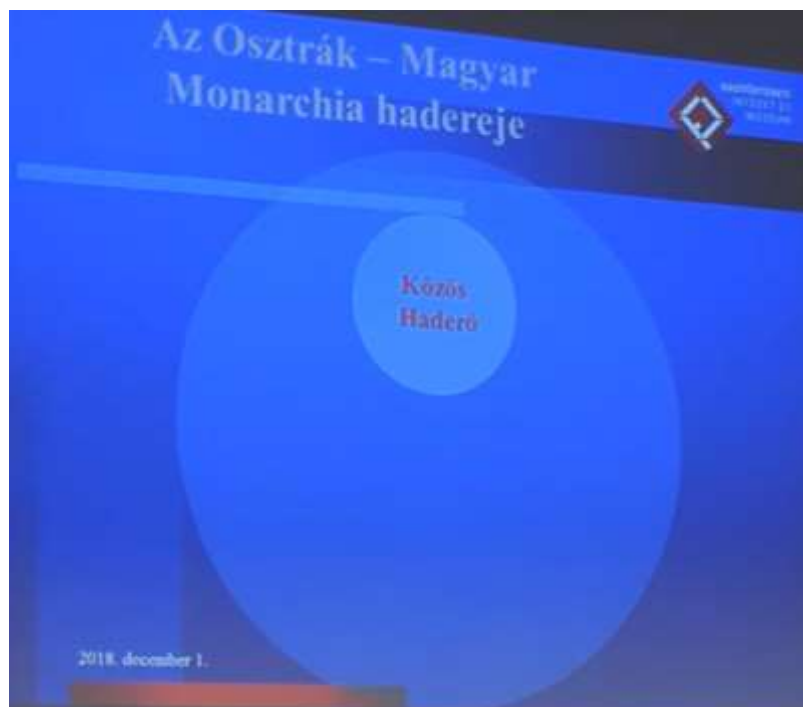
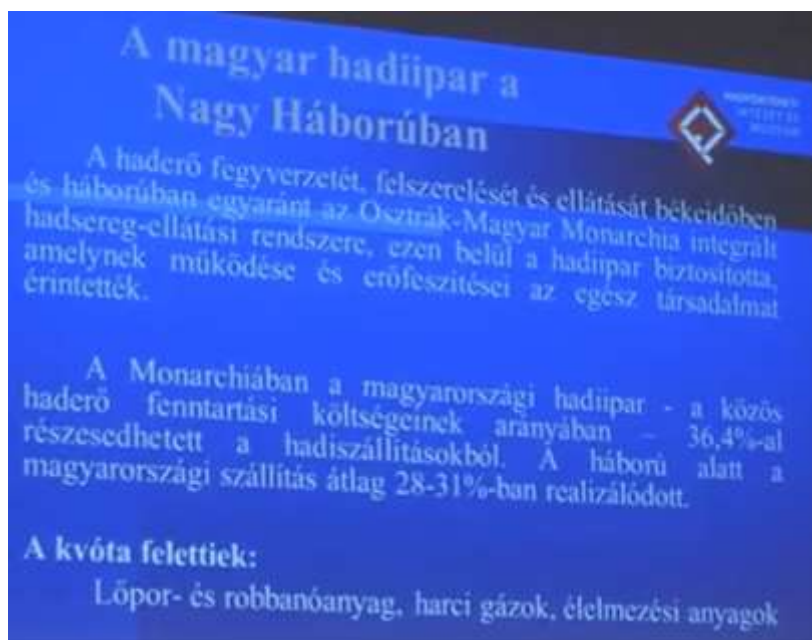

*Kovács Vilmos ezredes, a HM Hadtörténeti
Intézet és Múzeum főigazgatója:*

Az első világháborús hadiipar erdélyi vonatkozásai²

² A megnyitó előadás vetített képei alapján a videófelvételtől közzétéve.

A magyar hadiipar fejlődése a Nagy Háború előtt

- A XIX. század utolsó harmadában Magyarországon a gyári nagyipar fejlődése lehetővé tette egyre több és nagyobb ipari vállalkozás létrejöttét.
- A hadsereg, illetve a haditechnika 19. század végén bekövetkezett óriási léptékű fejlődése számos, tőkével rendelkező befektetőt inspirált arra, hogy pénzét a hadsereg ellátását célzó ipari háttér lehetőségeiben kamatoztassa.
- Ennek a folyamatnak az egyik pillérért az osztrák-magyar haderő ellátását biztosító hadiipari vállalatok adták.
- A hadsereg háttérében álló cégek fejlődése szinte töretlen a századfordulót követő években is.

2018. december 1.

A tradíciókkal rendelkező magyar hadiüzemek 1914-ben

A csúcs gyárak:

- Az Osztrák-Magyar Monarchia - 1914-ben - második legnagyobb hadiipari cége a Weiss Manfréd Lőszert- Acél- és Fémüveket Részvénytársaság, amelyet a két testvér Manfred és Berthold, még 1882-ben Budapesten alapított. (1992-től Csepelen) – tüzérségi- és gyalogsági lőszer, mozgókonyha, stb.
- A Steyerben működő fegyvergyár magyar testvérét és egyben potenciális gazdasági ellenfelét, a Fegyver- és Gépgyár Részvénytársaságot 1891-ben alapították – Kézi lőfegyver, lötteműpuska, karabély, marok lőfegyverek
- Ganz és Társa Danubius Gép-, Wagon- és Hajógyár Rt. 1906-tól tengeri hadihajó gyártás – Novara és Helgoland cirkálók, Huszár, majd Tatra osztályú rombolók, folyami monitorok
- A diósgyőri Magyar Állami Vasgyár, a győri Magyar Vagon- és Gépgyár és a rescabányai Osztrák-Magyar Államvasutak Gépgyár, A Ganz gyár, a pozsonyi Dinamit Nobel lőpor- és robbanóanyaggyár

Az 1913-17 között létrehozott nagyüzemek

- Az Osztrák-Magyar Monarchia hadvezetősége 1913. májusában határozta el, hogy Magyarországon újabb hatalmas lőporgyárat állít fel.
- Az eredetileg jóváhagyott terv a Magyaróvári Lőporgyár napi 1600 kg gyverfűstű hadilőpor gyártását feltételezte. 1918-ban már 12 000 kg (18 000) lőpor készült a gyárban.
- A Magyar Ágyúgyár Részvénytársaság (Ungarische Kanonenfabrik AG.) 1914-16 között épült, 1916 júliusában szállított először agyút. 1917-re elkészült a gyári munkástelep és a lőter.
- A Monarchia 1917-től megszervezte a harcászok tömeggyártását. A vegyi harcanyagok gyártására rendezkedett be az újpesti Chinon Rt., illetve a **dicsőszentmártoni vegyi üzem.**
- A Magyar királyi Honvédelmi Minisztérium 1916-ban 90 budapesti céget regisztrált, mint hadiszállító. Ezek munkásszáma 1914-16 között 10-800 %-kal nőtt.

A hadirepülőgép ipar

- Az első magyar repülőgépgyárat a Ganz és Társa Danubius Gép-, Waggon- és Hajógyár Rt. valamint a Weiss Manfred hozta létre 1912-ben Budapesten a Váci úton. Később Ungarische Flugzeugfabrik A.G. (UFAG) néven Albertfalván a Monarchia legnagyobb repülőgépgyárává nőtte ki magát.
- 1914-ben Aszódon, az ottani fiúnevelő intézet kocsis üzemére alapozva létrehozták a Magyar Lloyd Repülőgép- és Motorgyárat.
- Magyar Általános Gépgyár Részvénytársaság (MÁG) beruházásában, Mátyásföldön épült fel.

Az első világháború végéig a 2029 harci repülő és 1146 repülőgép motor készült Magyarországon!

A repülőgép-motorgyártásban a Ganz-Hiero, a MÁG-Daimler és az aradi MARTA (Magyar Automobil Rt. Arad)

Tradíciókkal rendelkező magyar hadiüzem: Resicabánya

- Tüzérségi lövedékgyártás
- Magyar Királyi Kereskedelemügyi Minisztérium ürméreteknak megfelelően osztotta fel az állami lövedék-megrendeléseket (1904)
 - Resica: 10,4 cm alatt 16%
 - 10,4 cm felett 25%
- 1915-től bekapcsolódott a löveggyártásba is
 - 8 cm-es tábori ágyúk lövegtalpa
 - kovácsolt eső félgyártmányok
- 1916-ban megkezdődtek a munkálatok egy löszergyár építéséhez

Az Osztrák-Magyar Államiasút Társaság resicai gyáranak beszállítói tevékenysége

Év	1905/8 M 8 CM-ES TÁBORI ÁGYÚ		1917M 8 CM-ES TÁBORI ÁGYÚ	1914M 10 CM-ES TÁBORI TARACK		Összesen	
	Csókocsi	Lafetta	Lafetta	Csókocsi	Lafetta	Csókocsi	Lafetta
1915	-	265	-	-	13	-	278
1916	-	276	-	-	252	-	528
1917	11	-	-	58	78	69	78
1918	6	-	42	424	-	430	42
Összesen	17	541	42	482	343	499	926

2018. december 1.

Hadirepülőgép ipar: Magyar Automobil Rt. „MARTA”

- 1911-ben az amerikai Westinghouse autógyárral együttműködve alapították, de a gyár már 1911 végén teljesen magyar tulajdonba került, Telephely: Arad, Központ: Budapest
- Működésének ideje: 1911-1921.
- 1912-ben a 100 db modern rendszerű szerszámgépen 250 munkás dolgozott
- A háború előtt katonai megrendelésekről nincs tudomásunk
- 1914 májusában a Daimler átengedte összes gyártási szabadalmát, eljárását és 10 éves tapasztalatát a teherautó-gyártás terén – Daimler Knight motor

MARTA 1914

» évi automobil típusai már elkészültek. »

Gyártmányaink:

- 16–20 HP. taxiautók.
- 20–25 HP. cardanhajtású luxus
automobilok.
- 1.5 tonnás kis teherautók.
- 2.5 tonnás cardanhajtású személy-
szállító autók (postatypus.)
- 5 tonnás teherautók.
- 60 és 90 HP. automotriceok.

✻

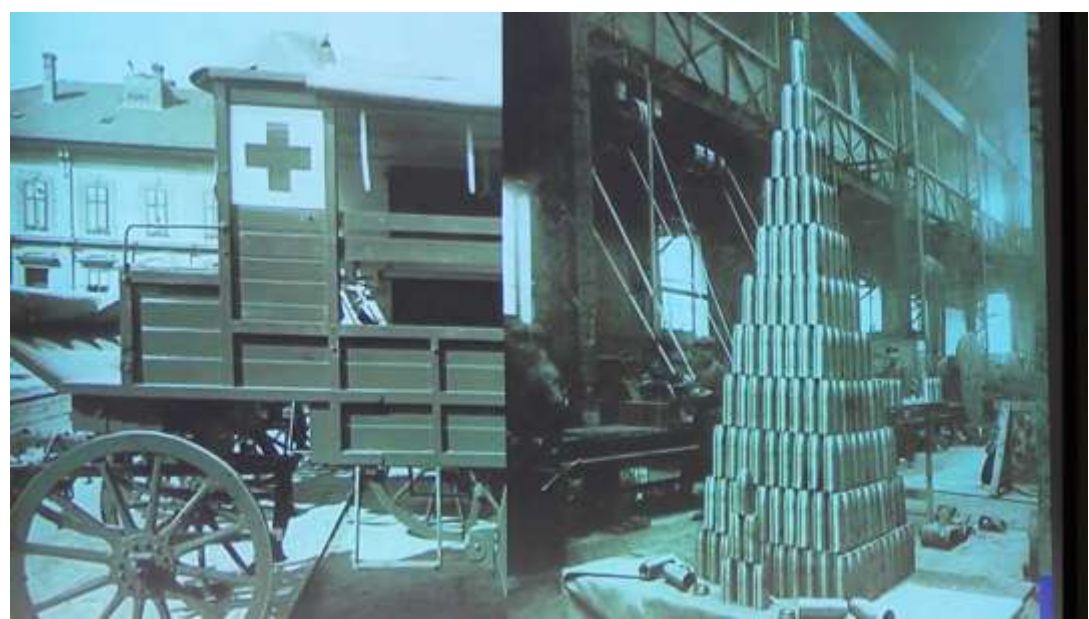
Marta Magyar Automobil R.-T.

Gyár és Garage:
ARADON

Magyar repülőgép-motorgyárak
megrendelés és teljesítés állománya 1917 végén

Motorgyárak	1916 végéig megrendelt (db)	1917 végéig leszállított (db)	Havi átlagban szállított (db)	1918-ban leszállítandó még (db)
Magyar Automobil AG (Rt.) „MARTA”	300	260	15-25	40
GANZ-HAF Magyar Repülőmotorgyár AG	300	60	10	240
Magyar Általános Gépgyár (MAG) motorgyárak.	632	332	20-25	300
Összesen	1232	642		580

Az előtérben a gyár által szállított katonai teherautók.

- „A legkellemesebben lepett meg a precízió és pontosság a MARTA-gyárban[...] biztosíthatom, hogy a Hiero-motorok a világ egyetlen gyárában sem állítatnak elő jobb minőségben...”

(Otto Hieronimus, a Hiero-motor konstruktöre)

Az aradi „Marta”
automobilgyár aeromotor
osztályának munkásai.
Középen Spitzer igazgató és
a hadügyminisztérium átvevő
tisztje.

Az első
Magyarországon
gyártott Marta-Benz
repülőgépmotor.

...személygépjárművezetőség véleménye a

MARTA

AUTÓKRÓL

„a legkifinomultabb anyag” — „szaki munka”
 „a 600 km-es próbamenetből a motorok
 összes részét kifogástalanul működtek.”

Marla Magyar Automobil R. T.
Gyár és Garage: ARADON, Székely utca, Budapest, X. kerület, 11. sz.

A MARTA

teherkocsik hadiregiónk szolgálatában. Immár
 25.000 km-t tettak meg azáltal, hogy javításra
 nem kerültek vissza.

MARTA — turakocsik || MARTA — teherkocsik
 MARTA — Híero aero-motorok

Marla Magyar Automobil r. t.
Gyár és garage: ARADON, Székely utca, Budapest, X. kerület, 11. sz.

MARTA

automobilok egyévi harcéri szolgálatában
 elpusztíthatatlannak bizonyultak.

MARTA — turakocsik || MARTA — teherkocsik
 MARTA — Híero aero-motorok

Marla Magyar Automobil r. t.
Gyár és garage: ARADON, Székely utca, Budapest, X. kerület, 11. sz.

MARTA

MAGYAR AUTOMOBIL R.-T. Gyár: ARAD.

Vezetégszám: Budapest, V. Dorothea-utca 9. - Tel.: 10-10

Aero-motorok
 Hadi automobilon • Autobuszok.

BENZ

MAGYAR AUTOMOBIL-ÉS MOTORGYÁR R.-T.
 BUDAPEST

Gyár és iroda: VII. Ilka-utca 7. - Tel.: 8-10
 Irgazság: V. Dorothea-utca 9. - Tel.: 10-10

Benzin-, nyersolaj- és
 szivóga- motorok!
 Benz Diesel-motorok!

Benz a világrekord-márka!

A hadiipar 1914-1918.

- 1914-ben az erős lemaradását próbálta behozni,
- 1915 végére jobb állapotba került.
- 1916-ban a fellendülését regisztrálták,
- 1917 elején csúcseljesítményt nyújtott, majd
- 1918-ban erősen visszaesett és a háború végére összeomlott.

Maradt a hatalmas nyersanyag-hiány, a kihasználatlan kapacitás, a munkaerő felesleg.

2018. december 1.

Alk. egy. munkára
 elakára. Helyesen
 a munkálatokhoz.

az 100 darab
 1000000 ad a
 hadiregiónk.

Ócska fémek

A hadiregiónk szolgálatában
 a legkifinomultabb anyagot
 a legkifinomultabb munkával
 készítették.

**SEGITSÜK GYŐZELEMRE
 SZERZÉINKET!**

FÉMKÖZPONTJA

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

2018. december 1.